

הרבנים אחראיים לקרע

מאת: מוטי לרנר

מאמרו של עמוס הראל בהארץ (27.9) "כשהממשלה ממוקדת במחאה, התחלואה במגזר החרדי מזנקת", מדגיש שוב את הפער בין התחלואה במגזר החרדי שהגיעה ל-25%, לבין התחלואה במגזר הכללי שהגיעה ל-15%. זאת ועוד, על פי נתוני משרד הבריאות הזינוק בתחלואה החל עם חידוש הלימודים במגזר החרדי ב-א' באלול, שפגע מיד גם באוכלוסייה המבוגרת במגזר והקפיץ את מספר החולים הקשים בו. העובדות המצערות הללו מעידות על התנהלות שגויה בהתמודדות עם הקורונה במגזר זה, ומסבירות את הזעם ההולך וגובר בציבור החילוני על חוסר האחריות שמגלים מנהיגיו. המגזר החרדי חייב להתעשת במהירות לפני שהזעם הזה ייצור קרע בין חילונים ודתיים, קרע שילך כנראה ויעמיק, משום שיש גבול לנכונות המגזר החילוני לשאת בנטל הסיוע למגזר החרדי בשעת משבר כלכלי כה קשה. אני פונה אל הציבור החרדי ומציע לו לא להתחמק מדיון פנימי בכשלו בגלל ההפגנות בבלפור – אשר לפי כל הדו"חות של משרד הבריאות אינן מהוות גורם הדבקה משמעותי.

מנהיגי המגזר החרדי הם לאו דווקא חברי הכנסת החרדים וראשי הערים החרדיות, אלא בעיקר הרבנים הפוסקים, שרובם כשלו כישלון היסטורי חרוץ ביצירת האמון בין הציבור החילוני לחרדי. מאז קום המדינה עשו רבנים אלה הכל כדי להקים חיץ בין הציבור החרדי והחילוני. הם התעקשו על התבדלות החרדים בשכונותיהם ועריהם, אסרו על שירות צבאי, התנגדו ללימודי ליבה, על השכלה גבוהה, על השתלבות בשוק העבודה, אסרו על החרדים שימוש בערוצי התקשורת, על שימוש באינטרנט, ועוד כהנה וכהנה. רוב הרבנים ראו בידע כללי מלכודת מסוכנת לציבור שלהם, וכך נותר הציבור הזה בבורות עמוקה ביחס להתנהלות בחברה מודרנית, ובשל כך הוא לא הצליח להפנים את דרכי המאבק בקורונה, ומצא את עצמו נפגע ממנה בצורה חמורה ביותר. זאת ועוד, מנהיגיו ניצלו את כוחם הפוליטי כדי לדרוש הקלות בתפילות, בחתונות, בהליכה למקוואות, בפתיחת מוסדות חינוך – ובכך אותתו לציבור שלהם שאפשר להמשיך בשגרת חייו כאילו אין מגפה.

המחדל הזה מחייב חשבון נפש מעמיק. נדמה לי שאחת המסקנות המתבקשות ממנו היא שעידן הנהגת הרבנים בציבור החרדי חייב להסתיים. רוב הרבנים החרדיים מנותקים לגמרי מן החיים המודרניים המתנהלים בישראל ובעולם. למרות הידע ההלכתי שלהם, אין להם שמץ של מושג בענייני מדע ורפואה, אין להם ידע בסיסי במדעי המדינה, במדעי החברה, ובמדעי ההתנהגות. בורות הרבנים בידע כללי, ושטחיות ההשכלה הכללית שלהם מוכרות היטב לכל אדם חילוני משכיל שמנסה לנהל עימם דיאלוג. לצערי הרב, בורות זאת איננה מאפשרת להם להנהיג את הקהילות שלהם שמצבן הסוציו-אקונומי הולך ומתדרדר, הלחצים הפסיכולוגיים בתוכן נעשים קשים מנשוא, ותלותן בתמיכתו של הציבור החילוני המממן את מערכת החינוך, הרווחה, והבריאות שלהם ממקורותיו, הולכת וגוברת. התלות הזאת לא תוכל להימשך לנצח, משום שהציבור החילוני הולך ומואס בה, ולא ירחק היום והוא יתקומם נגדה.

הציבור החילוני איננו יכול כמובן להחליף את ההנהגה החרדית, אבל אין לי ספק שהציבור החרדי עצמו יכול גם יכול. ואכן, הגיעה השעה שהציבור הגדול הזה יתעורר, ישאיר לרבניו את ניהול בתי הכנסת והישיבות, ויבחר לעצמו הנהגה חברתית עצמאית שאיננה תלויה בהוראות הרבנים. שינוי ההירארכיה בין ההנהגה הדתית וההנהגה החברתית הוא תנאי הכרחי להתפתחות החברה החרדית, והוא יאפשר לה לקעקע את החומה שרבניו המבוהלים מן המודרנה טרחו לבנות סביבה במשך דורות רבים.

התעוררות הציבור החרדי פירושה אכן דחיית חלק ניכר מן האיסורים שהטילו עליו הרבנים - איסורים שלרובם אין משמעות דתית-הלכתית רבה. לאסונה של החברה החרדית, איסורים אלה צמצמו מאד את חופש הבחירה של החברים בה. חופש הבחירה הזה הוא יסוד מהותי בחיים המודרניים, וגם חרדים זכאים לו במלוא מובנו. אדם חרדי רשאי לבחור בעצמו את בן/בת זוגו, את נטייתו המינית, את תחומי השכלתו, את מקצועו ואת מקום מגוריו, ועדיין להישאר אדם יהודי מאמין, שמור מצוות, בקהילה החרדית. חופש הבחירה הזה גם יוצר את הבסיס העיקרי לאחריותו של האדם על חייו. האדם החרדי ישלם מחיר יקר, אם ימשיך ויפקיר את האחריות לחייו בידי רבניו. לו היו הפרטים בחברה החרדית מודעים יותר לאחריותם הבלעדית לחייהם, הם היו נמנעים מתפילה בבתי כנסת, לא היו מתארחים בחתונות המוניות, ולא שולחים את ילדיהם למערכת חינוך שאיננה מסוגלת להתמודד עם ריחוק חברתי.

ההתמודדות עם הקורונה חושפת את החולשות החברתיות בכלל המגזרים החברתיים בארץ. החולשות שנחשפו בחברה החילונית מחייבות בעיקר שינויים פרסונאליים בניהול מערכותיה. לעומת זאת, החולשות בחברה החרדית מחייבות שינוי מבני עמוק הרבה יותר, ובראש ובראשונה הפרדה בין הנהגה דתית להנהגה חברתית, ויצירת הנהגה חברתית בלתי תלויה ברבנים, הנהגה משכילה, מתקדמת, מודעת לנעשה בארץ ובעולם, הנהגה שתאפשר חופש בחירה לכל אזרח ואזרחית חרדיים, תעודד אותם ליטול אחריות לחייהם, ותהיה מחויבת לרווחת הקהילה ולטובת הנשים, הגברים, הזקנים והילדים שבה.

הכותב הוא מחזאי ותסריטאי

מוטי לרנר

רח' מסדה 5 רמת השרון 4729097

טל. 054-4583356